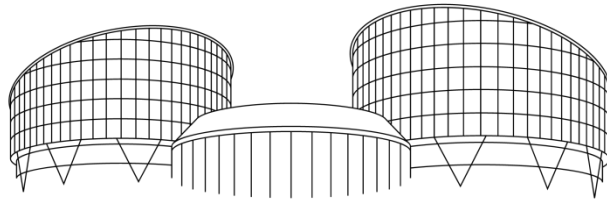


Переклад Олександра Дроздова та Олени Дроздової



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Переклад адвокатів **Олександра Дроздова** та **Олени Дроздової**
повного тексту даного рішення Європейського суду з прав людини

© **Переклад Олександра Дроздова та Олени Дроздової.**
Офіційне цитування: **Feldman and Slovyansky Bank v. Ukraine**, по. [42758/05](#), §
..., ECHR 2017.

Офіційний текст англійською мовою: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-179557>.

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «ФЕЛЬДМАН І БАНК СЛОВ'ЯНСЬКИЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»

(Заява № [42758/05](#))

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

21 грудня 2017 року

*Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у статті 44 § 2 Конвенції.
Воно може підлягати редакційним змінам.*

У справі «Фельдман і Банк Слов'янський проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція) засідаючи Палатою у складі:

Ангеліка Нусбергер, *Голова*

Андре Потоцький

Фаріс Веабович,

Йонко Грозев,

Карло Ранзоні

Лютт Гусейнов, *судді*

Сергій Гончаренко *тимчасовий суддя*

і Мілан Блашко, *Заступник Секретаря Секції,*

Провівши нараду за зачиненими дверима 28 листопада 2017 року,

Виносить наступне рішення, яке було прийняте цієї дати:

ПРОЦЕДУРА

11. Справа була порушена за заявою (№ [42758/05](#)) проти України, поданої до Суду відповідно до статті 34 Конвенції з прав людини та основних свобод (далі - Конвенція) громадянином України Борисом Мордуховичем Фельдманом («перший заявник») і Акціонерним банком («банк-заявник»), 20 жовтня 2005 року. Під час розгляду справи в Суді перший заявник діяв від свого імені і від імені банку-заявника.

2. Заявників представляв пан В. Агеєв, адвокат, який практикує у м. Києві. Уряд України («уряд») був представлений його представником, останнім часом паном І. Ліщина.

3. Посилаючись статтю 6 §1 Конвенції та статтю 1 Протоколу № 1 заявники, зокрема, стверджували, що вони не мали доступу до суду для оскарження рішення про ліквідацію банку-заявника, а також на те, що це рішення порушило їх право власності.

4. 15 листопада 2006 року уряд був повідомлений про заяву.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Перший заявник народився в 1958 році і мешкає у м. Дніпро, Україна. Банк-заявник був комерційним акціонерним банком в Україні, зареєстрованим у Запоріжжі. Його банківська ліцензія була скасована 11 січня 2001 року (дивіться параграф 12 нижче). Згодом банк-заявник був ліквідований (дивіться параграф 19 нижче).

6. Перший заявником був віце-президентом, засновником та утримувачем контрольного пакету акцій банку-заявника.

7. У лютому та березні 2000 року національні органи влади порушили дві кримінальні справи за ухилення від сплати податків та зловживання повноваженнями під час управління банком заявником.

8. У березні 2000 року перший заявник був заарештований у рамках кримінального провадження (докладніше дивіться Фельдман проти України, № [76556/01](#) і [38779/04](#) , 8 квітня 2010 року). У квітні 2000 року Інформаційне агентство "УНІАН" поширило інформацію про засідання Координаційного комітету по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю. У відповідних уривках зазначалось:

"Справа честі Генеральної прокуратури та Державної податкової адміністрації довести історію з банком "Слов'янський" до логічного кінця" - сказав Президент України під час

виступу на цьому засіданні. З його слів, керівництво "Слов'янського" перетворили банк у джерело неконтрольованих особистих прибутків. "У таких ділків високий покровитель і йде скажений тиск на слідство - зазначив Президент".

9. 29 червня 2000 року Національний банк України (далі - НБУ) призупинив ліцензію банку-заявника на деякі операції, вважаючи, що його фінансове становище різко погіршилося, а також те, що він здійснював ризиковані операції, які загрожували його платоспроможності.

10. У липні 2000 року слідчий податкової міліції Державної податкової адміністрації під час кримінального провадження видав наказ про накладення арешту на цінні папери банку-заявника.

11. 18 вересня 2000 року НБУ взяв банк-заявника під тимчасове управління, яке передбачало призупинення функцій деяких керівників банку.

12. 11 січня 2001 року Національний банк України видав постанову про ліквідацію комерційного акціонерного банку Слов'янський, в якій, серед іншого: (1) ліцензія на здійснення діяльності банку-заявника була скасована повністю (2) повноваження правління, ради і загальні збори акціонерів були припинені, а також (3) був виданий наказ про ліквідацію банку-заявника. У той же час постанова НБУ затвердила склад ліквідаційної комісії банку, яка складалася з дев'яти посадових осіб з регіональних відділів НБУ і двох співробітників місцевої податкової інспекції.

13. 5 березня 2001 року перший заявник, який перебував під вартою у той час, подав позов відповідно до правила розділу 31А Цивільно-процесуального кодексу від 1963 року до Печерського районного суду міста Києва оскаржуючи рішення НБУ. Він стверджував, що оскаржена постанова була незаконною, а також те, що НБУ вирішив ліквідувати банка-заявника через його нездатність виконати його фінансові зобов'язання, в той час як нездатність була викликана самим НБУ та податковими органами. Перший заявник наголосив, що після того як була прийнята постанова, банк заявник не мав можливості захистити свої права та інтереси самостійно. Він додав, що постанова завдавала шкоди інтересам власників акцій банку-заявника, в тому числі і його.

14. 26 червня 2001 року суд визнав, що перший заявник міг подати позов, проте він повинен був бути відхилений. Суд постановив, що НБУ був компетентним для прийняття оскарженої постанови, а також те, що вжиті заходи були законними і вони були необхідними через грубі порушення банківського законодавства банком-заявником та його складним фінансовим становищем.

15. Перший заявник оскаржив це рішення.

16. 5 липня 2002 року Апеляційний суд м. Києва частково підтвердив рішення від 26 червня 2001 року, проте змінив своє обґрунтування. Він визнав що постанова НБУ від 11 січня 2001 року не стосувалася першого заявника А також те, що не було встановлено під час прийняття рішення у зв'язку із позовом, що його права та свободи були порушені. На цих підставах Апеляційний суд відхилив позов.

17. Перший заявник подав апеляцію з питань права.

18. 21 квітня 2005 року Верховний Суд України скасував рішення від 26 червня 2001 року та 5 липня 2002 року та припинив провадження, вважаючи, що скарга була неприйнятною. Він виявив наступне:

"... Суди першої та другої інстанції встановили, що **Пан Б. М. Фельдман** подав позов як акціонер банку Слов'янський, проте він **не вимагав захисту своїх власних прав та свобод, але фактично діяв в інтересах банку Слов'янський без отримання належного дозволу** [«напівжирний» текст в оригіналі].

Відповідно до статей 1 та 12 Арбітражного процесуального кодексу спори між суб'єктами підприємницької діяльності та підприємствами, установами та організаціями стосовно захисту своїх порушених або оспорюваних прав і

охоронюваних законом інтересів та у спорах про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві повинні бути підвідомчі арбітражним судам.

З огляду на те, що акціонер не має права звертатися до суду для розгляду такого спору, а також те, що ця справа не розглядається у цивільному порядку, рішення, прийняті в цій справі, повинні бути скасовані, а провадження повинне бути закрите відповідно до статті 136§2(1) та статті 227 § 1 Цивільно-процесуального кодексу ... "

19. Процес ліквідації банку-заявника був завершений 30 листопада 2012 року. Банк був вилучений з офіційної бази даних юридичних осіб 4 серпня 2014 року.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

A. Національне законодавство про доступ до суду

20. Розділ 31-А Цивільно-процесуального кодексу 1963 року (чинне у відповідний час) встановлює правила розгляду скарг громадян на рішення, дії або бездіяльність державних органів, юридичних чи службових осіб у сфері управлінської діяльності.

21. Стаття 1 Арбітражного процесуального кодексу від 1991 року передбачає, *зокрема*, що юридичні особи та громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, мають право звертатися до арбітражних судів згідно з встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів.

B. Національне законодавство щодо нагляду за діяльністю банків

22. Стаття 62 Закону "Про Національний банк України" від 20 травня 1999 року передбачив, серед іншого, що Національний банк мав право відкликати ліцензію на здійснення усіх банківських операцій та прийняти рішення про реорганізацію або ліквідацію банку, призначити ліквідатора. Він може приймати такі рішення, якщо банк порушив закони чи інші нормативні акти, що спричинило значну втрату активів або доходів і настання неплатоспроможності банку або заподіяло істотну шкоду інтересам їх клієнтів, приховування будь-яких рахунків, інших документів чи активів.

23. 17 січня 2001 року набув чинності новий закон, Закон "Про банки та банківську діяльність", який скасовував статтю 62 Закону "Про Національний банк України". Він також запровадив судову процедуру ліквідації банків.

ПРАВО

24. Заявники скаржились на відсутність можливості переглянути рішення Національного банку від 11 січня 2001 року судовим органом у значенні статті 6§1 Конвенції. Вони також скаржились на те, що постанова НБУ та заходи, вжиті податковими органами стосовно активів банку-заявника, суперечили статті 1 Протоколу № 1. Ці положення, наскільки це є доречним, мають наступний зміст:

Стаття 6 § 1 Конвенції

«Під час визначення цивільних прав та обов'язків ... кожен має право на справедливий ... судовий розгляд ... судовим органом ...»

Стаття 1 Протоколу № 1

«Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які, на її думку, є необхідними для здійснення контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.»

I. ПОПЕРЕДНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ

25. Перший заявник подав вищевказані скарги від свого імені та від імені банку-заявника. Виникає питання, чи має перший заявник право діяти в Суді від імені банку-заявника.

26. Суд повторює, що, як правило, акціонер компанії не може претендувати на статус жертви передбачуваного порушення прав компанії відповідно до Конвенції (дивіться *Агротексім (Agrotexim)* та інші проти Греції, 24 жовтня 1995 р., §§ 59-72, Серія А, №. 330 - А). Проникнення за "корпоративну завісу" або нехтування правосуб'єктністю компанії може бути обґрунтованим лише за виняткових обставин, зокрема, коли чітко встановлено, що компанія не може подати заяву до установ Конвенції через органи, створені відповідно до статей її установчих документів або - у випадку ліквідації - через своїх ліквідаторів (там само, п. 66).

27. В справі *Credit and Industrial Bank проти Чеської Республіки* (№ [29010/95](#), ЄСПЛ 2003-XI (витяги)) Суд зауважив, що, якщо сутність скарги полягала у відмові в ефективному доступі до суду для заперечення або оскарження призначення примусового адміністратора (ліквідатора), висновок стосовно того, що лише один управляючий був уповноважений представляти банк для подання заяви в установи Конвенції зробіть право на індивідуальне звернення, надане статтею 34 (Індивідуальні заяви) Конвенції, теоретичним та ілюзорним (там само, § 51).

28. Стосовно цієї справи, подаючи скарги від імені банку-заявника перший заявник діяв як утримувач контрольного пакету акцій та віце-президент. На момент подання заяви акціонери та виконавчі органи банку-заявника були позбавлені повноважень керувати справами банку-заявника. Банк перебував під контролем ліквідаційної комісії, яка складалася з посадових осіб обласних управлінь НБУ, які були в більшості, а також працівників місцевої податкової служби (дивіться пункт 12 вище). Відповідно, з урахуванням ситуації банку-заявника та характеру цих скарг Суд вважає, що існують виняткові обставини, які надають право першому заявникові подати цю заяву від імені банку-заявника (дивіться рішення у справі *Credit and Industrial Bank*, наведене вище, §§ 46-52 та *Capital Bank AD проти Болгарії* (ріш.), № [49429/99](#), 9 вересня 2004 року).

29. Суд також вважає доречним продовжувати розглядати справу незважаючи на припинення правосуб'єктності банку-заявника (дивіться *Capital Bank AD проти Болгарії*, № [49429/99](#), §§ 74-80, ЄСПЛ 2005 - XII (витяги) та *International Bank for Commerce and Development AD і інші проти Болгарії*, №. [7031/05](#), § 88, 2 червня 2016 року з наступними посиланнями на них).

II. ПРИЙНЯТНІСТЬ СКАРГ ПЕРШОГО ЗАЯВНИКА

30. Суд вважає, що скарги першого заявника як утримувача контрольного пакету акцій є несумісними *ratione personae* відповідно до положень Конвенції у значенні статті 35 § 3 (а) Конвенції і повинні бути відхилені відповідно до статті 35§4 (дивіться *Credit and Industrial Bank проти Чеської Республіки*, № [29010/95](#), рішення Комісії від 20 травня 1998 року, та

„ТзОВ „Терем”, Чечоткін та Оліус проти України”, №. [70297/01](#), §§ 28-30, 18 жовтня 2005 року).

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 6 §1 КОНВЕНЦІЇ

A. Щодо прийнятності

1. Заперечення Уряду

31. Уряд стверджував, що банк-заявник не вичерпав доступні національні засоби судового захисту, оскільки він не оскаржив оскаржену постанову НБУ в арбітражних судах.

32. Банк-заявник наполягав на тому, що в нього не було можливості відкрити провадження в арбітражних судах для оскарження заходів, вжитих НБУ, тому, що банк-заявник знаходився під контролем ліквідаційної комісії, яка складалася з посадових осіб відділів НБУ та податкової інспекції.

33. Суд зазначає, що питання про використання засобу судового захисту, на яке посилається уряд, тісно пов'язане з сутністю скарги банку-заявника. Тому Суд приєднується до заперечення уряду щодо сутності справи.

2. Стосовно правила в шість місяців

34. Суд повторює, що, як правило, період в шість місяців відповідно до статті 35§1 Конвенції починається з дати прийняття остаточного рішення в процесі вичерпання національних засобів судового захисту. В той час як самого початку зрозуміло, що у заявника не було доступного жодного ефективного засобу судового захисту, період починається з дати оскаржених дій або заходів, або з дати отримання інформації про дію або її шкоди для заявника. Якщо заявник користується очевидно існуючим засобом судового захисту і лише згодом йому стає відомо про обставини, які роблять засіб судового захисту неефективним, може бути відповідним для цілей статті 35§1 починати відлік періоду в шість місяців, коли заявникові вперше стало відомо або повинно було стати відомим про ці обставини (дивіться *Варнава та інші проти Туреччини* [ВП], № [16064/90](#), [16065/90](#), [16066/90](#), [16068/90](#), [16069/90](#), [16070/90](#), [16071/90](#), [16072/90](#) і [16073/90](#), § 157, ЄСПЛ 2009 з наступними посиланнями).

35. Ця заява була подана до Суду протягом шести місяців після завершення провадження у національному суді, ініційованого першим заявником для оскарження постанови НБУ від 11 січня 2001 року. Питання стосовно того, чи була скарга першого заявника прийнятною, не було вирішено в судовому порядку. Зокрема, суд першої інстанції встановив, що навіть незважаючи на те, що оскаржене рішення стосувався банку-заявника, перший заявник все ще мав право порушити це питання в цивільних судах. Апеляційний суд не відхилив скаргу як неприйнятну, але відхилив її після розгляду та виявлення того, що справа не стосувалася прав першого заявника. Наприкінці, Верховний Суд припинив провадження на підставі того, що скарга першого заявника була непринятною. Верховний Суд визнав, що акціонери не можуть звертатися до судів у власних інтересах з таких питань, і, крім того, справа повинна розглядатися господарськими судами.

36. З огляду на різне обґрунтування національних судів, а також особливої ситуації заявників, неможливо стверджувати, що у відповідний час, коли справа очікувала рішення, було зрозумілим, що засіб судового захисту, який намагався використати перший заявник в інтересах банку-заявника, був неефективним, і тому його не потрібно було використовувати. Навпаки, Суд вважає, що подання цієї скарги після завершення національного провадження було обґрунтоване за таких обставин, і тому не може ставитися у провину першому заявникові у зв'язку з очікуванням завершення судового

розгляду його справи на національному рівні (дивіться, *mutatis mutandis*, *Волошин проти України*, № [15853/08](#), § 42, 10 жовтня 2013 року). Відповідно, цю скаргу неможливо відхилити як подану несвоєчасно (дивіться *mutatis mutandis*, *Каверзін проти України*, № [23893/03](#), § 99, 15 травня 2012 року).

3. Висновок щодо прийнятності

37. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні статті 35 §3 (а) Конвенції. Він також зазначає, що вона не є непринятною на будь-яких інших підставах. Тому вона повинна бути визнана прийнятною.

В. Щодо суті

38. Банк-заявник стверджував, що він не мав доступу до суду для оскарження постанови НБУ від 11 січня 2001 року.

39. Уряд наполягав на тому, що право банку-заявника на доступ до суду не було порушене, оскільки це питання все ще могло бути розглянуте господарськими судами.

40. Суд зазначає, що заходи, запроваджені постановою НБУ від 11 січня 2001 року, мали вирішальний вплив на цивільні права та обов'язки банку-заявника. Зокрема, ця постанова викликала скасування ліцензії банку-заявника для проведення всіх своїх операцій, припинення повноважень заснованих статутом органів банку-заявника та ліквідації самого банку-заявника.

41. Суд зазначає, що якщо рішення, прийняті адміністративними органами влади, які визначають цивільні права та обов'язки, не відповідають вимогам статті 6 Конвенції, мають бути предметом наступного контролю «судовим органом, який має повну юрисдикцію», а також бути забезпеченими гарантії цієї статті (дивіться *Альберт та Ле Конт проти Бельгії*, 10 лютого 1983 року, Серія А 58, § 29; *Ортенберг (Ortenberg) проти Австрії*, 25 листопада 1994 року, Серія А 295-В, § 31; і *Брайян (Bryan) проти Сполученого Королівства*, 22 листопада 1995 року, серія А 335-А, § 40).

42. Суд зазначає, що наслідком провадження у цивільних судах, відкрите першим заявником, не став будь-який судовий перегляд оскаржених заходів. Верховний суд припинив провадження відхиливши скаргу як непринятну після виявлення того, що перший заявник не був уповноважений подавати заяву від імені банку-заявника, а також того, що ця скарга перебувала під юрисдикцією господарських судів.

43. Далі стосовно позиції Верховного Суду, уряд стверджував, що банк-заявник не звернувся до господарських судів, які були компетентними для розгляду цього питання. У зв'язку з цим Суд зазначає, що у відповідний час банк-заявник перебував під контролем ліквідаційної комісії. Склад комісії, яка в основному складалася з працівників регіональних відділів НБУ, чітко вказував на те, що між комісією та банком-заявником існував конфлікт інтересів, що позбавляло останнього можливості подавати позов до господарського суду оскаржуючи постанову НБУ.

44. Так само неможливо обґрунтовано припустити, що перший заявник міг подати такий позов до господарського суду. Ці суди, розглядали позови, подані юридичними особами а фізичні особи могли відкрити провадження в господарському суді лише якщо вони діяли як суб'єкти підприємницької діяльності, що не було в справі першого заявника (дивіться параграф 21 вище). У будь-якому випадку позиція Верховного Суду у своєму рішенні від 21 квітня 2005 року (дивіться параграф 18 вище) полягала в тому, що перший заявник, як акціонер, не мав права відкривати провадження у будь-яких судах, в тому числі в господарських судах.

45. Отже, Суд відхиляє заперечення уряду на основі правила вичерпання національних засобів судового захисту. Далі Суд виявляє, що банк-заявник не мав доступу до суду у спорі стосовно його цивільних прав та обов'язків.

46. Отже, мало місце статті 6§1 Конвенції стосовно банку-заявника.

IV. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПРОТОКОЛУ № 1

A. Стверджуване порушення НБУ прав власності банку-заявника

47. Компанія-заявник скаржилась відповідно до статті 1 Протоколу № 1 на те, що рішення НБУ від 11 січня 2001 року було незаконним та непропорційним, а також на відсутність можливості отримати незалежний перегляд заходів, вжитих НБУ, оскільки національним судам не вдалося вирішити відповідні питання.

1. Щодо прийнятності.

48. Суд зазначає, що ця скарга пов'язана зі скаргою, яка розглянута вище відповідно до статті 6 §1 Конвенції, і тому вона також повинна бути визнана прийнятною.

2. Щодо суті.

(a) Доводи сторін

49. Банк-заявник підтримав свою скаргу.

50. Уряд визнав, що постанова НБУ від 11 січня 2001 року складала втручання у права власності банку-заявника. Проте це рішення було прийняте цілком відповідно до національного законодавства, чинного у відповідний час. Наступні зміни в законодавстві (дивіться параграф 23 вище) не вплинули на законність оскарженої постанови. Уряд також стверджував, що заходи НБУ були повністю необхідними за обставин для захисту інтересів інших осіб.

(b) Оцінка Суду

(i) Стосовно можливості застосування статті 1 Протоколу № 1

51. Сторони не заперечували, що стаття 1 Протоколу № 1 є застосовною до цієї скарги. Суд зазначає, що постанова НБУ від 11 січня 2001 року скасовувала ліцензію банку-заявника та призначала ліквідацію. Такі заходи перешкоджали банку-заявнику здійснювати діяльність та втручались у його право на мирне володіння своїм майном.

52. Стосовно застосовного положення статті 1 Протоколу № 1 Суд зауважує, що постанова НБУ була прийнята як захід для контролю над банківським сектором країни. Дійсно, воно було пов'язане з позбавленням власності, оскільки банківську ліцензію можливо вважати власністю, але за цих обставин позбавлення складало частину механізму управління банківською справою. Тому Суд вважає, що другий параграф статті 1 Протоколу № 1 є застосовним (дивіться *Capital Bank AD проти Болгарії*, № [49429/99](#), §§ 130 - 131, ЄСПЛ 2005 - XII (витяги)).

(ii) Стосовно дотримання статті 1 Протоколу № 1

53. Суд повторює, що першою і найважливішою вимогою статті 1 Протоколу №1 є те, що будь-яке втручання державного органу у мирне володіння майном повинне бути законним: друге речення першого параграфу надає право на позбавлення майна лише «на умовах, передбачених законом», в той час як другий параграф визнає, що держави мають право здійснювати контроль за користуванням майном шляхом застосування "законів". Крім того, принцип верховенства права, один з основних принципів демократичного суспільства, притаманний усім статтям Конвенції (дивіться *Ятпідіс (IATRIDIS) проти Греції* [ВП], № [31107/96](#), § 58, ЄСПЛ 1999 - II).

54. Суду нагадав, що його компетенція щодо перевірки відповідності оскарженого заходу внутрішньому законодавству є обмеженою, та що він не ставить перед собою завдання замінити внутрішні судові органи під час проведення такої оцінки (дивіться

Малоун (Malone) проти Сполученого Королівства, рішення від 2 серпня 1984 року, серія А, №. 82, § 79, і *Совтрансавто Холдінг проти України*, №. [48553/99](#), § 95, ЄСПЛ 2002 - VII). Це є особливо доречним для цієї справи, яка стосується рішення, метою якого, на думку НБУ, є забезпечення стабільності банківської системи, делікатної сфери, в якій Договірні держави користуються широкими межами розсуду (дивіться *Ольчак проти Польщі* (ріш.), № [30417/96](#), § 85, ЄСПЛ 2002 X (витяги), і *Capital Bank AD*, наведена вище, § 136). Проте це не звільняє Суд від обов'язку визначати, чи втручання, яке розглядається, відповідало вимогам статті 1 Протоколу № 1.

55. Вимога законності у значенні Конвенції передбачає, серед іншого, що національне законодавство повинне забезпечувати засіб судового захисту від свавільного втручання державних органів у права, захищені Конвенцією. Крім того, поняття законності та верховенства права у демократичному суспільстві вимагають, щоб заходи, які впливають на основні права людини, в певних справах, підпорядковувалися певній формі змагального провадження в незалежному компетентному органі для перегляду підстав заходів та відповідних доказів. Дійсно, стаття 1 Протоколу № 1 не містить чітких процедурних вимог, і відсутність судового перегляду не складає порушення цього положення. Проте це означає, що будь-яке втручання у мирне володіння майном повинне супроводжуватися процесуальними гарантіями, які надають відповідній фізичній або юридичній особі обґрунтовану можливість подати свою справу до відповідальних органів з метою ефективного оскарження заходів, які втручаються в права, гарантовані цим положенням. Під час визначення того, чи була ця умова виконана, необхідно провести всебічний розгляд судової та адміністративної процедур (дивіться *Capital Bank AD*, наведена вище, § 134).

56. У цій справі НБУ вирішив скасувати ліцензію на здійснення діяльності банку-заявника та розпочав процес ліквідації. Рішення було прийняте відповідно до національного законодавства, застосовного у відповідний час. Наступні поправки в національне законодавство запровадили судову процедуру ліквідації банків (дивіться параграф 23 вище). Незважаючи на те, що ці поправки застосовувались до наступних рішень під час ліквідації банку-заявника, уряд належним чином стверджував, що вони не вплинули на оскаржену постанову НБУ від 11 січня 2001 року.

57. Відповідно до рішення у справі *Capital Bank AD* (наведена вище) Суд також вважає, що дія, яка викликає такі серйозні наслідки, може бути законною лише в тому випадку, якщо вона виконується після того, як вона підпорядковується певній перевірці у провадженні, яке надає відповідну можливість банку порушити свою справу в компетентному органі з метою ефективного оскарження таких заходів (там само § 135 *наприкінці*)

58. Адміністративна процедура, яка обумовила оскаржені заходи, була повністю покладена на НБУ, який використовував широкі межі розсуду у цій сфері, і не виявилось, що мали місце належні гарантії незалежного та неупередженого процесу прийняття рішень. Ці гарантії були особливо доречними у цій справі з огляду на участь НБУ в ситуації з банком-заявником шляхом вживання попередніх заходів контролю до оскарженого рішення від 11 січня 2001 року (дивіться параграфи 9 і 11 вище) та з огляду на інші обставини, які стосувалися банку-заявника та першого заявника у відповідний час (дивіться параграфи 7 та 8 вище). Крім того, не існує жодних вказівок на те, щоб припустити, що адміністративна процедура, яка обумовила прийняття постанови НБУ від 11 січня 2001 року, передбачає будь-яку ефективну участь керівництва банку, для того щоб вони мали можливість представити свою позицію щодо ситуації та, якщо це було б доречним, заперечувати передбачувані заходи до їх здійснення. Не існує жодних вказівок і на те, що необхідність такої ефективної участі в процедурі була переважена будь-якими вагомими міркуваннями, в тому числі терміновими або невідкладними (там само, параграф 136).

59. Наприкінці, не існувало жодного ефективного ретроспективного засобу судового захисту, який міг би бути використаний банком заявником проти постанови НБУ. Зокрема, вищезазначений аналіз відповідно до статті 6 §1 Конвенції продемонстрував, що банк-заявник не мав доступу до суду для оскарження заходів НБУ.

60. З огляду на вищезазначене Суд постановляє, що втручання у майно банку-заявника не було забезпечене достатніми гарантіями проти свавілля, і тому не було законним у значенні статті 1 Протоколу № 1. Вищевказані міркування є достатніми для того, щоб Суд визнав, що мало місце порушення цього положення.

В. Передбачувані незаконні заходи щодо активів банку-заявника

61. Банк-заявник скаржився відповідно до статті 1 Протоколу № 1 на те, що в липні 2000 року до його активів був незаконно застосований ордер на арешт. Він далі стверджував, що додані активи були згодом конфісковані без належних підстав, а також те, що ці заходи викликали економічне знищення банку, наслідком чого в кінцевому підсумку стало провадження з його ліквідації.

Щодо прийнятності

62. Уряд стверджував, що банк-заявник не вичерпав національні засоби судового захисту, оскільки він не оскаржив заходи в національних судах. Уряд зазначив, що в 2001 році накладення арешту було скасоване, а активи залишилися у розпорядженні ліквідаційної комісії банку-заявника.

63. Банк-заявник стверджував, що він знаходився під контролем ліквідаційної комісії, єдиним доступним засобом судового захисту був цивільний позов проти НБУ, прийнятий першим заявником.

64. Під час розгляду спору банку-заявника Суд зазначає, що оскаржені заходи відбулися, коли банк-заявник міг діяти через свої засновані статутом органи для захисту права власності в національних органах влади. Протягом наступного періоду, коли банк-заявник не міг ефективно діяти за допомогою своїх заснованих статутом органи, Суд не вважає, що позов першого заявника необхідно брати до уваги стосовно цієї скарги. Перший заявник оскаржив лише постанову НБУ, він не намагався оголосити оскаржені заходи слідчого незаконними і не вимагав будь-яких інших заходів у зв'язку з цим. Отже питання власності, порушені у цій скарзі, не були перевірені в рамках цього провадження.

65. Крім того, Суд зазначає, що в силу вимог статті 35 §1 Конвенції банк - заявник повинен був або подати цю скаргу на національному рівні або – за відсутності ефективних засобів судового захисту для використання – подати до Суду протягом шести місяців після того, як відбулися оскаржені заходи. Проте він не зробив цього. Відповідні події відбулися в 2000 році, в той час як банк-заявник подав свою скаргу до Європейського Суду в 2005 році. З цього витікає, що ця частина заяви повинна бути відхилена як неприйнятна відповідно до статті 35 §§ 1 і 4 Конвенції.

V. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

66. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або Протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

A. Шкода

67. Банк-заявник вимагав 1430584319 євро (EUR) відшкодування матеріальної шкоди, засновані на оцінюванні прибутковості, капіталу і зростання ставок банку-заявника у відповідний час.

68. Уряд, посилаючись на прецедентне право Суду, стверджував, що вимога повинна бути відхилена як необґрунтована.

69. Суд не вбачає жодного причинно-наслідкового зв'язку між виявленим порушенням і матеріальною шкодою. У той час як заходи, вжиті НБУ щодо банку-заявника можливо мали несприятливі фінансові наслідки для нього, Суд не може робити припущення, якими могли бути наслідки розгляду справи, якщо б банк-заявник отримав доступ до суду відповідно до вимог статті 6 §1 Конвенції, і якщо б процес прийняття рішень НБУ був сумісним з процесуальними гарантіями, закріпленими у статті 1 Протоколу № 1 (дивіться рішення у справах *Tre Traktörer AB проти Швеції*, 7 липня 1989, § 66, Серія А, № 159, *Credit and Industrial Bank проти Чеської Республіки*, наведене вище, § 88; *Фредін (Fredin) проти Швеції (№ 1)*, 18 лютого 1991 року, § 65, Серія А, № 192; *Capital Bank AD проти Болгарії*, наведене вище, § 144, і *International Bank for Commerce and Development AD і інші проти Болгарії*, наведене вище, § 160). Отже Суд не присудив жодного відшкодування матеріальної шкоди.

В. Судові та інші витрати

70. Банк-заявник не висунув вимог відшкодування судових та інших витрат, тому Суд не присуджує відшкодування таких витрат.

На цих підставах Суд одноголосно,

1. *Постановляє*, що перший заявник мав право подавати і вести цю заяву від імені банку-заявника;
2. *Погоджується з суттю* заперечень Уряду стосовно невичерпання національних засобів судового захисту щодо скарги банку-заявника на доступ до суду і відхиляє це заперечення після розгляду справи по суті;
3. *Оголошує* скарги банку-заявника відповідно до статті 6 § 1 Конвенції (щодо права на доступ до суду) і статті 1 Протоколу № 1 (стверджуваного порушення НБУ права власності), прийнятними, а решту скарг у заяві - неприйнятними;
4. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 6 § 1 Конвенції щодо банку-заявника;
5. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 1 Протоколу № 1 стосовно втручання НБУ в права власності банку-заявника;
6. *Відхиляє* вимогу стосовно справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 21 грудня 2017 року відповідно до
Правила 77 §§ 2 та 3 Регламенту Суду

Переклад Олександра Дроздова та Олени Дроздової

Заступник Секретаря

Голова